Vlaamse UNESCO Commissie

Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur

Vlaanderen in Unesco

Workshop in mariene Werelderfgoedsite Komodo Nationaal Park (Indonesië) in 2019 met Robbert Casier die na een stage via het Flanders Trainee Programme aan de slag kon bij Unesco's Werelderfgoedcentrum
© UNESCO / Michelle Vanmaele

www.unesco.be

Meer dan
20 jaar
samenwerking
Akkoord Vlaanderen – Unesco

Een standvastige, vrijwillige
Top 25 donor **voor Unesco**

Meer dan
29 miljoen USD
aan vrijwillige bijdragen in 2010-2020

- **Wetenschap** 20,9 miljoen USD
- **Erfgoed** 6,5 miljoen USD
- **Extra** 1,8 miljoen USD

2 Vlaamse Trustfondsen

Erfgoed Wetenschap

Meer dan
100 Vlaamse stagiaires bij
Unesco in 2010-2020

Focus op **Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen**

6 SCHOON WATER EN SANITAIR
11 DUURZAME STEDEN EN GEMEENSCHAPPEN
13 KLIMAATACTIE
14 LEVEN IN HET WATER
15 LEVEN OP HET LAND

Steun voor wetenschap
gericht op duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen

Ocean Teacher Global Academy

150 training sessies wereldwijd
16 regionale en gespecialiseerde training centra

Steun voor cultureel en natuurlijk erfgoed

Afrikaanse natuurlijk Werelderfgoed sites

Marien Werelderfgoed Programma met 50 sites

Samenwerking rond immaterieel erfgoed in 7 Afrikaanse landen

Complexe uitdagingen en noodsituaties

Voorwoord

Unesco is de organisatie van de Verenigde Naties die zich inzet voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur, met als doel ‘vrede bouwen in de hoofden van mensen’.

Aangezien de drie genoemde domeinen in België bevoegdheden van de gemeenschappen zijn, sloot de Vlaamse Regering als verantwoordelijke internationale partner al in 1998 een samenwerkingsakkoord met Unesco.

Sindsdien geldt Vlaanderen als een loyale donor door de ondersteuning van specifieke projecten en prioritaire initiatieven van Unesco, in het bijzonder voor de Intergouvernementele Oceanografische Commissie en voor het Werelderfgoedcentrum.

In de voorliggende brochure geven we een algemeen overzicht van de daadwerkelijke betrokkenheid van de Vlaamse Gemeenschap bij Unesco, en meer bepaald van de verschillende Unesco-projecten die de Vlaamse Regering tussen 2010 en 2020 heeft gefinancierd. Aan de hand van dit overzicht willen we enkele belangrijke internationale verwezenlijkingen belichten.

© Natalie Huyghe

De Vlaamse Unesco Commissie in België zet zich in om te informeren en te adviseren over Unesco-zaken en om nauwe samenwerking tussen de Vlaamse Gemeenschap en het VN-agentschap te stimuleren. Zij doet dat voor kwaliteitsvol onderwijs, bescherming van erfgoed en promotie van wetenschappelijke samenwerking. Hoofddoelstelling in dat alles is opbouw en bestendiging van mondiale vrede.

Namens de Commissie nodig ik u uit om activiteiten en succesverhalen van Unesco te ontdekken die mee mogelijk zijn gemaakt door financiële steun en actieve betrokkenheid van Vlaanderen.

Marc Vervenne
Voorzitter Vlaamse Unesco Commissie
Ere-Rector KU Leuven, President Groot Begijnhof Leuven (Werelderfgoedsite)

Vlaanderen en Unesco

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Flanders State of the Art

20th Anniversary of UNESCO-Flanders Cooperation Agreement

Vanaf de oprichting van Unesco in 1946 is België reeds een lidstaat van de Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur. Wanneer België in de jaren 1990 tot een federale staat is omgevormd, gingen de bevoegdheden over onderwijs, wetenschap en cultuur naar de Gewesten en Gemeenschappen. Met die regionalisering van bevoegdheden, kwam ook de verantwoordelijkheid voor de internationale aspecten erbij. De Vlaamse Regering sloot daarom in 1998 een samenwerkingsakkoord af met Unesco om interactie en samenwerking te bevorderen.

Het sterke partnerschap tussen Vlaanderen en Unesco doorheen de afgelopen twee decennia is onderbouwd door de aanwezigheid van een Vlaamse diplomatieke vertegenwoordiging die geaccrediteerd is bij Unesco in Parijs, door de deelname van Vlaamse ministers, ambtenaren en experts aan Unesco-vergaderingen, door enkele detacheringen en vele Vlaamse stagiaires bij Unesco via het Flanders Trainee Programme, evenals door de twee Vlaamse trustfondsen die Unesco's prioriteiten ondersteunen met specifieke projecten.

De Vlaamse minister-president Jan Jambon neemt het woord namens België op Unesco's Algemene Conferentie in november 2019.

Ondertekening van het hernieuwde samenwerkingsakkoord voor het Vlaamse Unesco Trustfonds in 2016 met toenmalig Vlaams Diplomatiek Vertegenwoordiger Filip D'havé en toenmalig Unesco Directeur-Generaal Irina Bokova.

Diplomatieke vertegenwoordiging

Vlaanderen heeft twee diplomatieke vertegenwoordigingen in Parijs: een bilaterale post die instaat voor de relatie met Frankrijk, en een multilaterale post die de banden verzorgt met Unesco, OESO en de Raad van Europa. De diplomaten van de multilaterale vertegenwoordiging zijn formeel geaccrediteerd bij de multilaterale organisaties, vanuit de Permanente Vertegenwoordiging van België bij Unesco en de OESO waar ze deel van uitmaken. Ze volgen de belangrijkste dossiers op voor Vlaanderen en behartigen de Vlaamse belangen. Ze nemen deel aan Unesco-vergaderingen en staan in nauw contact met het Unesco-secretariaat en met delegaties van andere landen.

Jongerenstages

De meeste multilaterale organisaties bieden stageplaatsen aan voor studenten of mensen in het begin van hun loopbaan. Vermits de meeste stages onbetaald zijn, heeft de Vlaamse overheid een stagefinancieringsprogramma opgezet dat bijdraagt aan de reis- en verblijfskosten van stagiaires. Jongeren die aan een Vlaamse school of universiteit hebben gestudeerd kunnen zo gemakkelijker relevante internationale ervaring opdoen. Van 2011 tot 2020 kregen in totaal 116 stages aan Unesco financiële steun. Unesco kon zo genieten van de hulp van kwaliteitsvolle stagiaires en het bood vele jonge Vlamingen de kans om de werking van Unesco van nabij te leren kennen.

> ***"Een 'eye-opener' op de professionele en sociale dynamiek in een multiculturele omgeving"***
>
> Stef de Béthune – stagiaire bij Unesco in 2019

Trustfondsen

Het samenwerkingsakkoord tussen Vlaanderen en Unesco van 1998 biedt het algemene kader voor bijkomende akkoorden over zogeheten trustfondsen. In 1999 werd het ‘Flanders Unesco Science Trustfund’ (FUST) opgericht voor de ondersteuning van natuurwetenschappelijke programma’s en projecten van Unesco. FUST financierde over de jaren heen vele projecten rond duurzaam water- en natuurbeheer, evenals klimaatactie. De meeste middelen gingen echter naar marien onderzoek van Unesco’s Interngouvernementele Oceanografische Commissie (IOC). In 2020 en 2021 zijn ook weer nieuwe FUST-projecten gestart waarmee de internationale samenwerking wordt bevorderd rond mariene kennisopbouw en -deling. Tussen 2010 en 2020 droeg het FUST voor maar liefst 20,9 miljoen USD bij aan Unesco’s wetenschappelijke programma’s.

Het algemeen ‘Flanders Unesco Trustfund’ (FUT) is in 2001 opgericht. Oorspronkelijk diende het fonds voor de financiering van allerhande projecten buiten Unesco’s wetenschapssector om. In 2010 werd het FUT echter geheroriënteerd op specifieke steun voor erfgoedprojecten met een geografische focus op Afrika. In het afgelopen decennium zijn er 40 grote en kleinere projecten gefinancierd om natuurlijk, cultureel, immaterieel, onderwater en marien erfgoed te beschermen, te borgen en te promoten, voor een totaalbedrag van 6,5 miljoen USD. Daarenboven, keurde Vlaanderen in 2020 een bijkomende bijdrage goed van 1,5 miljoen EUR voor een groot klimaatadaptatieproject van Unesco, als deel van de bilaterale samenwerking tussen Vlaanderen en Zuid-Afrika.

Donorprofiel

De langlopende steun voor Unesco via beide trustfondsen, maakt Vlaanderen tot een behoorlijk unieke en betrouwbare regionale donor, die instaat voor gemiddeld 92% van alle Belgische vrijwillige bijdragen aan Unesco. Overzichtsdocumenten van Unesco tonen België – inclusief Vlaanderen – telkens als een top 20-25 donor voor vrijwillige bijdragen doorheen de periode 2012-2020, en zelfs als een top 15-20 donor onder overheden, met meer dan 19 miljoen USD in uitbetalingen in de periode 2012-2018 en voor bijna 11 miljoen USD in financiële engagementen van 2018 tot 2020.

Vlaamse vrijwillige bijdragen aan Unesco 2010-2020: thematische onderverdeling

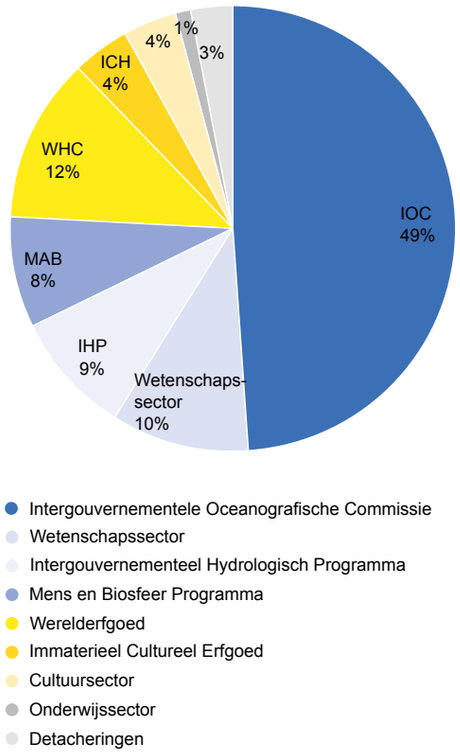

Erfgoed

België zetelt in het internationale coördinatiecomité voor de Werelderfgoedsite Preah Vihear in Cambodia

©jackmalipan

Vlaanderen en Werelderfgoed

Piet Geleyns

Unesco's 1972 Werelderfgoedconventie biedt het kader voor de erkenning en bescherming van cultuur- en natuursites van uitzonderlijke universele waarde als Werelderfgoed. Vlaams ambtenaar Piet Geleyns volgt de Werelderfgoedconventie al sinds 2008 op. De afgelopen jaren was hij nauw betrokken bij de Werelderfgoederkenning voor de woning Guiette van Le Corbusier in Antwerpen in 2016, voor het bosreservaat Joseph Zwaenepoel in het Zoniënwoud in 2017, en voor de vroegere Rijksweldadigheidskolonie van Wortel in 2021. De Vlaamse overheid spant zich ook al meer dan tien jaar in om de monumenten en begraafplaatsen van de Eerste Wereldoorlog langs het westelijk front aan de Werelderfgoedlijst toe te voegen.

In de afgelopen tien jaar droeg het Flanders Unesco Trustfund (FUT) voor 3,5 miljoen USD bij aan verschillende projecten van Unesco's Werelderfgoedcentrum. De focus lag daarbij op de bescherming van Werelderfgoed in Afrika en op de uitbouw van het Marine Werelderfgoedprogramma. Bovendien werd ook steun geboden voor erfgoed in noodsituaties – zoals in Iraq en Syrië – en voor de aanpak van brede uitdagingen voor erfgoed zoals klimaatverandering, digitalisering en maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Natuurlijk Werelderfgoed in Afrika

Vele Afrikaanse sites van wereldklasse staan op de Werelderfgoedlijst, maar het goed beheer van die uitgebreide gebieden blijft een uitdaging. Afrika telt immers ook het hoogste aantal natuursites op de Lijst van Werelderfgoed in Gevaar. Vlaanderen tracht een bijdrage te leveren met verschillende projecten voor de capaciteitsopbouw voor het beheer van Afrikaans natuurlijk Werelderfgoed. Bovendien, steunt Vlaanderen ook initiatieven voor nieuwe Afrikaanse Werelderfgoednominaties en de uitbreiding van bestaande sites.

De Vlaming Guy Debonnet leidt het team voor natuurlijk erfgoed binnen het Werelderfgoedcentrum in Parijs. Hij is tevens projectleider van verschillende initiatieven van het Unesco in Afrika die vanuit Vlaanderen worden gesteund.

> ***"Vlaamse steun was een katalysator voor de verdere verbetering van het beheer van natuursites in Afrika. In de Okavango Delta in Botswana droeg de steun bij tot het betrekken van de lokale gemeenschappen bij het beheer van de delta als Werelderfgoedsite, evenals de verbetering van hun levensomstandigheden."***
>
> Guy Debonnet – teamhoofd Natuurlijk Werelderfgoed, Unesco

Mariene Werelderfgoedprogramma

Er zijn maar liefst 50 mariene werelderfgoedsites waarbij de Galapagos eilanden en het Grote Barrièrerif in Australië de meest gekende zijn. Al die fantastische sites met koraalriffen, fjorden, archipels of mangrovebossen, voelen de druk van klimaatsverandering, vervuiling, visserij en industriële ontwikkelingen.

Het Werelderfgoedcomité startte daarom een specifiek programma om mariene sites beter te monitoren, de duurzame bescherming te verbeteren en een netwerk met de sitemanagers op te richten om goede praktijken beter te delen. Vlaanderen steunde het programma met de financiering van verschillende projecten van 2010 tot 2020, voor een totaal van ongeveer 1,2 miljoen USD. Zo groeide het programma onder leiding van de Vlaamse dr. Fanny Douvere uit tot een succesverhaal dat nu vele andere publieke én private donoren weet te overtuigen.

> ***"Dankzij de Vlaamse steun sedert 2010 is mariene expertise vandaag een essentieel onderdeel van de dienstverlening die het Werelderfgoedcentrum aanbiedt aan de lidstaten. De steun heeft er onder meer voor gezorgd dat een netwerk van lokale managers uit de 50 mariene Werelderfgoedsites expertise kunnen uitwisselen, wat vooral sites in minder ontwikkelde landen ten goede komt. De steun was eveneens een katalysator voor de succesvolle uitschrijving in 2018 van het Belize Barrièrerif van de Lijst van Werelderfgoed in Gevaar."***
>
> Dr. Fanny Douvere – hoofd Marien Werelderfgoedprogramma, Unesco

Werelderfgoedsite Preah Vihear

Vlaanderen biedt relevante expertise aan voor Werelderfgoedsites wereldwijd, waar de betrokkenheid bij het Cambodjaanse Preah Vihear een sprekend voorbeeld is. Erfgoed-experte Bénédicte Selfslagh zetelt namens België in het internationale coördinatiecomité van Preah Vihear, en de Leuvense professor en Unesco-leerstoelhouder Koenraad Van Balen is daarenboven al lang betrokken met gedegen conservatie-advies. De van oorsprong Vlaamse NGO Apopo zorgde met hun speciale speurratten bovendien voor het ontmijnen van het gebied rond de site. Tot slot financierde Vlaanderen via Unesco de oprichting van een online databank voor alle relevante documentatie en onderzoek over de site: http://icc-preah-vihear.org/

> ***"Als lid van het Comité dat de werken rond de tempel van Preah Vihear in Cambodia begeleidt, pleit ons land voor een geïntegreerde aanpak van de erfgoedzorg waarin lokale noden centraal staan."***
>
> Bénédicte Selfslagh - erfgoed-experte

Magawa, de speurrat van Apopo kreeg een medaille voor het vinden van maar liefst 39 landmijnen en 28 andere springtuigen in het gebied rond Preah Vihear.

Europese beukenbossen

Zoniënwoud

> ***"Met in totaal 94 bosgebieden in 18 landen vormen de Europese Beukenbossen het enige Werelderfgoed dat zoveel gebieden met elkaar verbindt, waarvoor een goede samenwerking nodig is over de grenzen heen. "***
>
> Caroline Celis – coördinator Werelderfgoedserie Europese beukenbossen

De Europese beuk schept al duizenden jaren een habitat voor vele duizenden soorten fauna en flora en wist zich uitzonderlijk goed aan te passen aan verschillende omstandigheden. Een reeks van uitzonderlijke Europese beukenbossen vormt de Wereldergoedserie 'Oude en oeroude beukenbossen van de Karpaten en andere regio's in Europa'. Ook de bosreservaten in het Zoniënwoud maken er deel uit. Van 2020 tot 2024 verzorgt België daarom het secretariaat voor de coördinatie van dit Werelderfgoed. Het Vlaams Agentschap Natuur en Bos biedt daarbij de nodige steun voor het secretariaat, geleid door Caroline Celis. Zij staan in voor de goede samenwerking tussen de verschillende Europese partners.

Cultureel Onderwatererfgoed

Unesco's 2001 Conventie voor Cultureel Onderwatererfgoed biedt bescherming aan scheepswraksites en andere sites met erfgoedwaarde die zich al meer dan 100 jaar onder water bevinden. Dr Marnix Pieters volgt reeds vele jaren de Unesco-bijeenkomsten over cultureel onderwatererfgoed op de voet. In juni 2021 is hij verkozen voor een vierjarig mandaat in Unesco's officiële adviesorgaan van de 2001 Conventie. Hij heeft immers heel veel expertise ter zake als directeur onderzoek archeologie van het Agentschap Onroerend Erfgoed en als gastprofessor aan de VUB voor onderwatererfgoed.

In 2019 nam hij bovendien deel aan een door Vlaanderen gesteund trainingsprogramma van Unesco op de Werelderfgoedsite 'Mozambique Eiland' voor deelnemers vanuit verschillende Afrikaanse landen. Door het heldere water en de aanwezigheid van vele historische scheepswrakken geldt het als een toplocatie om te leren hoe men in de praktijk cultureel onderwatererfgoed kan beschermen en onderzoeken. Met dergelijke trainingen draagt men bij aan de ontwikkeling van onderwaterarcheologie in Afrika en de bescherming van de rijke maritieme geschiedenis van het continent.

> ***"Behalve de onmiddellijke toegevoegde waarde op het vlak van training en opleiding, zijn dergelijke initiatieven ook van cruciaal belang om duurzame contacten en netwerken onder experten tot stand te brengen die op langere termijn effect blijven sorteren."***
>
> Dr. Marnix Pieters – Agentschap Onroerend Erfgoed

Training over cultureel onderwatererfgoed in 2019 op Mozambique Eiland met Marnix Pieters

Vlaanderen steunde Unesco al eerder op vlak van onderwatererfgoed. Naar aanleiding van de herdenking van 100 jaar Eerste Wereldoorlog in 2014-2018 – tevens de start van de juridische bescherming onder de conventie voor de scheepswrakken die in die periode zijn gezonken – financierde Vlaanderen verschillende acties. Het betrof een conferentie, een herdenkingsevenement, educatieve initiatieven en een tentoonstelling over Afrikaans en Aziatisch cultureel onderwatererfgoed uit de Eerste Wereldoorlog.

Vlaanderen en Immaterieel Cultureel Erfgoed

Unesco's Conventie voor Immaterieel Cultureel Erfgoed van 2003 geeft het kader om de toekomst te verzekeren van levend erfgoed: vakmanschap, tradities en rituelen die van generatie op generatie worden doorgegeven. Vlaanderen bouwde aanzienlijke expertise op rond de 2003 Conventie en de borging van immaterieel cultureel erfgoed in het algemeen, met een actieve inbreng vanuit het Vlaams Departement Cultuur, Jeugd en Media en vanuit het Vlaamse middenveld. België zetelde van 2006 tot 2008 en van 2012 tot 2016 zelfs in het intergouvernementele comité van de Conventie. Twee toonaangevende Vlaamse experten bij Unesco zijn prof. dr. Marc Jacobs, Unesco-leerstoelhouder aan de VUB en hoogleraar kritische erfgoedstudies aan de Universiteit Antwerpen, en Jorijn Neyrinck, coördinator van Werkplaats Immaterieel Erfgoed en vicevoorzitter van de Vlaamse Unesco Commissie.

Jorijn Neyrinck heeft zich vanuit het middenveld van 2010 tot 2018 actief ingezet rond de uitbouw en coördinatie van het NGO-Forum bij de 2003 Conventie. Haar uitgesproken engagement, aanstekelijke enthousiasme en netwerk-kwaliteiten bleven niet onopgemerkt. De jongste jaren treedt Jorijn regelmatig op als Unesco facilitator voor het programma voor capaciteitsopbouw van de 2003 Conventie en bij de ontwikkeling van het facilitatoren-netwerk. Zo verzorgde ze in 2021 de training voor alle Europese lidstaten over de rapportering van de uitvoering van de Conventie.

Met ingang van 2019 werd de jarenlange inzet en expertise ook beloond met de verkiezing om namens de Werkplaats Immaterieel Erfgoed één van de zes zitjes voor NGO's op te nemen in het formele evaluatieorgaan van de 2003 Conventie. De experten van het twaalfkoppige evaluatieorgaan staan in voor het advies over alle aanvraagdossiers voor Unesco-erkenning.

> ***"... de Unesco 2003 Conventie staat voor de onschatbare rijkdom aan immaterieel erfgoed en culturele diversiteit in onze wereld. Het is een weelde aan kennis, vakmanschap, rituelen en verbinding tussen mensen. De sleutel om dit waardevolle maar ook o zo vluchtige en kwetsbare erfgoed voor de toekomst te borgen ligt in participatie en samenwerking, in netwerken en dialoog: van lokale traditiedragers en NGO's tot experts en beleidsmakers... Unesco is een ongelofelijk forum om wereldwijde inzet hierrond te mobiliseren!"***
>
> Jorijn Neyrinck – coördinator Werkplaats Immaterieel Erfgoed

Immaterieel Cultureel Erfgoed in Zuidelijk Afrika

De Vlaamse expertise is niet alleen ingezet bij internationale vergaderingen en beoordeling van dossiers, maar ook voor meer concrete acties en ondersteuning van andere landen.

> ***"... ik geloof ook dat (sub)regionale duurzame samenwerkingsontwikkeling het basiskader en de methode zal zijn voor de organisatie van capaciteitsopbouw en voor de voorbereiding van rapportages bij het resultatengericht kader van de 2003 Conventie."***
>
> Prof. dr. Marc Jacobs - Universiteit Antwerpen / VUB

Vanuit het Vlaamse Unesco Trustfonds werden er tussen 2010 en 2020 verschillende projecten ondersteund in Zuidelijk Afrika voor capaciteitsopbouw rond immaterieel cultureel erfgoed, voor in totaal 1,2 miljoen USD. Als resultaat van die projecten werken zeven Engelstalige landen in Zuidelijk Afrika (Botswana, Eswatini, Lesotho, Malawi, Namibië, Zambia en Zimbabwe) nu nauw samen binnen een gezamenlijk platform (www.saich.co.zw). Het zorgde voor een toename van meer internationale bijstandsaanvragen en meer Unesco-kandidaturen vanuit de regio. Prof. dr. Marc Jacobs was als Vlaams expert nauw betrokken bij de projecten in Zuidelijk Afrika.

> ***"In elk geval hebben de experimenten in Zuidelijk Afrika met het delen en opbouwen van capaciteiten in (beleidswerk voor) borging van immaterieel cultureel erfgoed het pad getoond om verder op te gaan."***
>
> Prof. dr. Marc Jacobs – Universiteit Antwerpen / VUB

Vlamingen bij Unesco

Peter Pissierssens
Hoofd van Unesco's projectkantoor voor oceanografische data in Oostende. Hij staat onder meer in voor de coördinatie van de Ocean Teacher Global Academy.

Kris Dierckx
Diplomatiek Vertegenwoordiger van Vlaanderen bij Unesco in Parijs. Hij volgt alle relevante Unesco-dossiers op voor de Vlaamse overheid.

Guy Debonnet
Als teamhoofd van natuurlijk Werelderfgoed bij Unesco voert hij verschillende Vlaamse Unesco-projecten uit om Afrikaanse Werelderfgoedsites beter te beheren.

Ann-Katrien Lescrauwaet
Directeur internationale relaties bij het Vlaams Instituut voor de Zee. Zij is sterk betrokken bij mariene Unesco-projecten, vooral in Latijns-Amerika.

Nikolas Bosscher
Adjunct Diplomatiek Vertegenwoordiger van Vlaanderen in Zuid-Afrika volgt het Unesco-project voor klimaatadaptatie in biosfeergebieden op.

Koen Verbist
Vanuit het Unesco-kantoor in Chili voerde hij verschillende Vlaamse projecten uit voor een beter waterbeheer in droge gebieden.

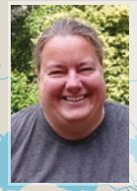

Caroline Celis
Coördinator van het secretariaat voor de Werelderfgoedserie van maar liefst 94 bijzondere Europese beukenbossen in 18 landen.

Bénédicte Selfslagh
Als erfgoed-experte zetelt ze namens België in het internationale coördinatiecomité van de Werelderfgoedsite Preah Vihear in Cambodia.

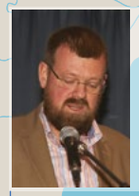

Marnix Pieters
Vlaams ambtenaar en VUB-gastprofessor gaf training aan Afrikaanse experten in Mozambique over cultureel onderwatererfgoed.

Fanny Douvere
Hoofd van het Mariene Werelderfgoedprogramma. Ze ondersteunt en coördineert het netwerk van de 50 mariene Werelderfgoedsites, zoals het Australische Barrièrerif.

Marc Jacobs
Unesco-leerstoelhouder die nauw betrokken was bij opeenvolgende Unesco-projecten voor immaterieel cultureel erfgoed in Zuidelijk Afrika.

Onderwijs

© GETTYIMAGES - LENTOLO

Vlaanderen en Unesco's onderwijsbeleid

Hoewel Unesco bij een breed publiek meer gekend is voor erfgoed en cultuur, vormt onderwijs de grootste sector binnen de organisatie, zowel in termen van activiteiten als budget. Op vlak van onderwijs richt Unesco zich op vier pijlers:

1. Capaciteitsopbouw van onderwijssystemen in het Zuiden;
2. Het bepalen van internationale standaarden, voornamelijk via juridische kaders, zoals de conventies rond de erkenning van hoger onderwijsdiploma's.
3. De coördinatie van het onderwijsluik in de 2030 Agenda van de VN, met Duurzame Ontwikkelingsdoelstelling 4 voor universele toegang tot kwaliteitsonderwijs.
4. Onderwijsonderzoek met zowel beleidsvoorbereidend werk, via het Unesco Instituut voor Statistiek en het 'Global Education Monitoring Report', als voor het conceptueel nadenken over onderwijs, met projecten zoals 'The Futures of Education'.

"Unesco is de enige internationale organisatie waarvan het onderwijsbeleid de hele wereld omspant. Dit brede perspectief helpt haar ook om dieper te gaan bij haar sterkte- en zwakteanalyses van onderwijssystemen en voeding te geven aan de intercontinentale onderwijsdialoog en -besluitvorming. Haar conceptueel werk is van zeer hoge kwaliteit en prikkelt ook een welvarende regio als Vlaanderen om een beleid te voeren dat gestoeld is op mondiale inzichten."

Marie-Anne Persoons - adviseur internationaal beleid Departement Onderwijs en Vorming

Marie-Anne Persoons is adviseur internationaal beleid op het Departement Onderwijs en Vorming en volgt al sinds 1997 het onderwijsprogramma op bij Unesco, waar ze actief deelneemt aan beleidsonderhandelingen. Van 2016 tot 2021 vertegenwoordigde ze zelfs de Westerse landen in het bestuurscomité dat het onderwijsluik van de 2030 Agenda van de VN overziet. Zo draagt Vlaanderen actief bij tot het mondiale onderwijsdebat en de besluitvorming. Persoons stond bovendien in voor de coördinatie vanuit het gastland van de 'Global Education Meeting' toen deze in 2018 plaats vond in Brussel, en ze schreef mee aan de Wereldverklaring voor duurzame ontwikkelingseducatie die in 2021 in Berlijn werd aangenomen.

Global Education Meeting in 2018 te Brussel, met onder meer Marie-Anne Persoons (2e links, achteraan), Harald Mollers - Onderwijsminister Duitstalige Gemeenschap (3e links, vooraan), Stefania Giannini - Assistent Directeur-Generaal Unesco (4e links, vooraan) en Dries Willems – toenmalig Vlaams Diplomatiek Vertegenwoordiger bij Unesco (1e rechts, achteraan)

Onderwijssamenwerking

Sven Rooms is lid van de Vlaamse Unesco Commissie, maar vooral ook algemeen directeur van VVOB – de Vlaamse organisatie die zich inzet voor de professionele ontwikkeling van leerkrachten en voor effectief schoolleiderschap via capaciteitsontwikkeling in een reeks ontwikkelingslanden. Gezien Unesco's leidende rol op vlak van internationale onderwijssamenwerking en kwaliteitsonderwijs wereldwijd, werkt VVOB geregeld samen met Unesco.

VVOB goodwill ambassadeur Herman Van Rompuy (links) en VVOB directeur Sven Rooms (rechts) op werkbezoek in Rwanda in 2019.

Zo maakt VVOB deel uit van Unesco's 'Global Education Coalition': een partnerschap tussen overheden, multilaterale organisaties, de private sector, filantropische organisaties en NGO's dat ervoor zorgt dat leerlingen kunnen blijven leren tijdens en na de COVID-19 pandemie. De coalitie voorziet in digitale instrumenten en platforms met nuttig onderwijsmateriaal, verzamelt middelen rond afstandsleren en versterkt technische expertise rond het gebruik van technologie, afhankelijk van wat werkt in een specifieke context. Rooms neemt hierin een voortrekkersrol op.

Daarnaast is VVOB lid van het stuurcomité van Unesco's 'Teachers Task Force': een alliantie van overheden, NGO's, private initiatieven en andere organisaties die zich ontfermen over het wereldwijde leerkrachtenkorps. VVOB en Unesco trekken in deze task force samen de thematische werkgroep rond kleuteronderwijspersoneel. Er is bovendien nog samenwerking tussen VVOB en Unesco's regionale instituten en landenkantoren: zo is VVOB een technische partner van Unesco-IICBA in Afrika, en wordt er samengewerkt rond wiskundeonderwijs in Cambodja.

Internationaal netwerk

Het 'Unesco Associated Schools Network' (ASPnet) is het grootste scholennetwerk ter wereld met meer dan 11.500 aangesloten scholen in meer dan 180 landen, die zich allemaal richten op duurzame ontwikkeling, wereldburgerschap en diversiteit. Stijn Dhert is de coördinator van het Vlaamse ASPnet en adviserend lid van de Vlaamse Unesco Commissie. Hij is niet alleen een drijvende kracht achter de Unesco-scholen in Vlaanderen, maar ook sterk betrokken bij het globale netwerk.

Stijn Dhert is als lerarenopleider verbonden aan de hogeschool UCLL en de KU Leuven, en brengt die expertise mee naar het Unesco hoofdkwartier in Parijs om meer samenwerking te stimuleren tussen de lerarenopleidingen van het ASPnet. Dit mondde uit in het 'Change Initative' voor gezamenlijke visie en actie van lerarenopleidingen voor wereldburgerschap en duurzame ontwikkeling.

Wetenschap

Zeewetenschappers aan het werk in de Westerschelde. Op de achtergrond het voormalig Vlaams onderzoeksschip R/V Zeeleeuw dat in 2013 aan Kenya geschonken werd in het kader van de internationale samenwerking voor marien onderzoek in de Indische Oceaan.

Vlaanderen en Unesco's wetenschapsprogramma's

Al ruim 20 jaar ondersteunt het Vlaams Departement Economie, Wetenschap en Innovatie (EWI) via het 'Flanders Unesco Science Trustfund' (FUST) de natuurwetenschappelijke programma's en projecten van Unesco. Er gaat daarbij aandacht naar intergouvernementele programma's voor hydrologie, ecologie en geologie, maar vooral naar projecten van Unesco's Intergouvernementele Oceanografische Commissie (IOC).

Vlaams ambtenaar, wetenschapsexpert en lid van de Vlaamse Unesco Commissie Gert Verreet staat in voor de projectselectie en opvolging van de verschillende FUST-projecten. Er is daarbij steeds ingezet op de bijdrage van wetenschap aan duurzame ontwikkeling met oog voor capaciteitsopbouw. Door de jaren heen, is er meer specifieke aandacht gekomen voor klimaatverandering en een groeiende synergie tussen de verschillende wetenschappelijke Unesco-programma's en disciplines.

"De FUST projecten brengen wetenschappers, overheden en lokale bevolkingen samen. Ze helpen gemeenschappen om een op wetenschap gebaseerde aanpak in te voeren voor het beheer van watersystemen of het gebruik van de natuur te verduurzamen. Ze zijn vaak succesvol door de goeie mix van deelnemers die Unesco kan motiveren, en ze creëren ook opportuniteiten voor internationale samenwerking met Vlaamse onderzoekers. Unesco gebruikt bovendien haar capaciteit om succesvolle methodes ook elders navolging te doen vinden, wat de FUST-impact nog verhoogt."

Gert Verreet – Adviseur, Departement Economie, Wetenschap & Innovatie

Geoparken

Rudy Herman (links) was tot aan zijn pensioen in 2014 de drijvende kracht achter het Flanders Unesco Science Trustfund (FUST) en werkte vaak samen met Kristof Vandenberghe (rechts) die binnen Unesco's wetenschapssector actief is.

Kristof Vandenberghe kwam als ambtenaar bij de Vlaamse overheid in contact met Unesco, zowel in Brussel als later bij de Vlaamse Vertegenwoordiging in Parijs. Door zijn opgedane ervaringen met Unesco volgde in 2011 een detachering bij Unesco, en nadien ging hij als volwaardig Unesco-ambtenaar aan de slag in de wetenschapssector. Momenteel leidt Vandenberghe het team dat verantwoordelijk is voor aardwetenschappen, met het belangrijke Geoparken-programma.

"Met de steun van Vlaanderen, kon Unesco het concept van geoparken promoten en training erover bieden in Latijns-Amerika. Als resultaat daarvan zijn er in de laatste jaren aardig wat geoparken bijgekomen in die regio. We hopen om dit succes te herhalen in andere regio's met een sterk potentieel: Afrika in de eerste plaats. We appreciëren de aanhoudende inspanningen van Vlaanderen om Unesco te steunen bij deze belangrijke strategie."

Kristof Vandenberghe – secretaris International Geoscience and Geoparks Programme, Unesco

Het 'Global Geoparks' initiatief werd in 2015 een Unesco-programma omdat het de bescherming van geologisch erfgoed van internationale waarde uitstekend wist te combineren met betrokkenheid van de lokale gemeenschap. Momenteel zijn er vooral veel geoparken in Azië en Europa. Met ook een groeiende aandacht voor geoparken in Vlaanderen, is beslist om financiering vanuit het Flanders Unesco Science Trustfund (FUST) toe te kennen aan het geoparken-programma om het ook in andere regio's in de wereld meer bekendheid te geven.

Oceanografie

De Intergouvernementele Oceanografische Commissie (IOC) van Unesco is bij uitstek hét VN-mechanisme verantwoordelijk voor de wereldwijde coördinatie van oceanografisch onderzoek. Men richt zich onder andere op onderzoek naar oceaan en klimaatsverandering, het globale oceaan observatiesysteem, tsunami waarschuwingssystemen, capaciteitsontwikkeling en databeheer. Op die manier wil men komen tot een beter begrip van de rol die de oceaan speelt voor onze samenleving.

Vlaanderen is een actieve partner binnen de internationale oceanografische gemeenschap, als sterke deelnemer in IOC-programma's, en als voorname donor voor IOC-initiatieven. Met de financiële steun vanuit het 'Flanders Unesco Science Trustfund' (FUST) wordt de inhoudelijke synergie tussen het Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ), Vlaamse mariene wetenschappers en Unesco's IOC enorm versterkt door concrete samenwerking binnen een reeks grote IOC-projecten.

Projectkantoor voor oceanografie

De IOC richtte al in 1961 het programma op voor 'International Oceanographic Data and Information Exchange' - of kortweg IODE - met als doel om mariene kennis en onderzoek wereldwijd te versterken door de uitwisseling van gegevens tussen landen te vergemakkelijken.

Met steun van de Vlaamse overheid ligt de thuisbasis van Unesco's IODE-projectkantoor sinds 2005 in Oostende, in de gebouwen van het VLIZ.

Het projectkantoor richt zich vooral op internationale standaarden voor marien databeheer en beheert een aantal wereldwijde databanken zoals de 'World Ocean Database' en het 'Ocean Biodiversity Information System' (OBIS). Het wordt nu ook het coördinatiecentrum voor het nieuwe 'Ocean Data and Information System' (ODIS) dat een wereldwijd netwerk van onderling verbonden oceanografische data systemen zal ontwikkelen in het kader van de 'UN Decade of Ocean Science for Sustainable Development'.

Ondertussen is het IODE-projectkantoor onder leiding van de Vlaming Peter Pissierssens ook uitgegroeid tot het wereldwijde coördinatiepunt voor capaciteitsontwikkeling van de IOC met de 'Ocean Teacher Global Academy' als belangrijkste initiatief. Met steun vanuit FUST kon men een globaal netwerk opzetten van 16 regionale en gespecialiseerde opleidingscentra.

Capaciteitsopbouw en duurzaam beheer

Vanuit het FUST is sterk ingezet op de IOC's capaciteitsontwikkelingsstrategie met de initiatieven 'Ocean Teacher Global Academy' en 'Ocean InfoHub'. Dit sluit aan bij de rol van het IOC-kantoor in Oostende dat instaat voor de wereldwijde coördinatie van die strategie.

Beide projecten steunen beleidsmedewerkers en mariene wetenschappers in onderzoeksinstellingen door opleidingsprogramma's en door toegang tot data, informatie, technologie en onderzoeksopportuniteiten te verbeteren.

'Ocean InfoHub' biedt IOC lidstaten bovendien ondersteuning bij het 'Global Ocean Science Report', waarvan de tweede editie (2020) mee is voorbereid door het VLIZ.

Een andere speerpunt bij de FUST-steun voor IOC is het duurzaam beheer van kust- en zeegebieden. Verschillende Vlaamse Unesco-projecten zorgden voor regionale partnerschappen tussen belanghebbenden om wetenschappelijke kennis in te zetten voor een duurzaam beheer. In dat kader zijn de 'African Marine Atlas', de 'Caribbean Marine Atlas', en de 'Southeast Pacific Coastal and Marine Atlas and Assessments' ontwikkeld. Dergelijke instrumenten stellen kuststaten in staat om de uitdagingen op marien en milieuvlak beter aan te pakken.

Ann-Katrien Lescrauwaet is als directeur internationale relaties van het VLIZ en lid van de Vlaamse Unesco Commissie sterk betrokken bij de werkzaamheden van het IOC en mariene FUST-projecten. Vele FUST-projecten over oceanografie worden immers ook mee vanuit het IODE-projectkantoor in Oostende uitgevoerd en met expertise vanuit Vlaanderen.

"Met FUST-steun werden internationale standaarden ontwikkeld voor het meten en in kaart brengen van natuurlijke processen en menselijke activiteiten in kustgebieden. Onderzoekers, beleidsmakers en managers werken samen op dit doel. Dit versterkt een op informatie onderbouwd en duurzaam lokaal beheer, en leidt ook tot verhoogde internationale samenwerking. FUST-projecten zorgen zo voor een betere afstemming tussen beleidsniveaus – van kustgemeente tot zeebekken – wat zich vertaalt in een coherente aanpak van de uitdagingen".

Dr. Ann-Katrien Lescrauwaet
Directeur Internationale Relaties, VLIZ

Professor Ann van Griensven (rechts) op Unesco's Open Water Symposium in Rabat (Marokko) - 2019.

Hydrologie

Hoewel onze 'blauwe planeet' over enorme hoeveelheden water beschikt, is maar een kleine fractie ervan zoetwater, waar mensen en leven op het land het meest van afhankelijk zijn. Men verwacht dat klimaatverandering een grote impact zal hebben op de beschikbaarheid en vraag naar zoetwater, waardoor een geïntegreerd waterbeheer een absolute noodzaak is.

Het belangrijkste doel van Unesco's Intergouvernementeel Hydrologisch Programma (IHP) is om wetenschap actief in te zetten voor waterzekerheid. Het IHP heeft daarbij oog voor een integrale aanpak voor wateronderzoek, waterbeheer en onderwijs.

Het Belgische IHP-comité betrekt hydrologen bij Unesco's activiteiten, met oog voor capaciteitsopbouw in het Zuiden. VUB-professor Ann van Griensven is in 2020 aan de slag gegaan als voorzitter van het comité. Zij werkt binnen het 'Global Open Water Network' actief samen met Unesco en verschillende andere experten en universiteiten. Het netwerk zorgt voor educatie, ontwikkeling en onderzoek met open source software en open access gegevens zodat wateronderzoekers elders in de wereld veel gemakkelijker en sneller zelf aan de slag kunnen voor een beter waterbeheer.

> ***"De COVID-pandemie heeft het belang van Open Science en internationale samenwerking aangetoond en dit is zeker ook nodig voor het oplossen van mondiale waterproblemen."***
>
> Prof. dr. Ann van Griensven - VUB

Duurzaam waterbeheer

Het 'Flanders Unesco Science Trustfund' (FUST) steunt al 20 jaar verschillende IHP-projecten van Unesco met aandacht voor klimaatadaptatie en capaciteitsopbouw. Koen Verbist werkte lange tijd aan het Unesco-kantoor in Chili waar hij verantwoordelijk was voor de uitvoering van een hele reeks van dergelijke IHP-projecten:

- Het 'CLIMWAR' project biedt diensten aan voor regio's die kwetsbaarder zijn voor klimaatverandering zoals berg- of woestijngebieden, om zo bij te dragen aan meer proactieve strategieën, beleid en beheer van droogte en overstromingen.

- Het project 'Managing Water Resources in Arid and Semi-Arid Regions of Latin America and the Caribbean' (MWAR-LAC) zorgde niet alleen voor capaciteitsopbouw bij lokale waterbeheerders, maar leverde ook een droogte-atlas en een overstromings- en droogte-monitor voor Latijns-Amerika op.

- In een ander project werd de 'Andes Gletsjer en Water Atlas' opgeleverd, gekoppeld aan een versterkte samenwerking tussen wetenschappers erover.

- Het uitgebreide 'Water Security' project bracht meer dan 850 experten en betrokkenen uit 80 landen samen in verschillende activiteiten voor een duurzaam waterbeheer. Er zijn methodologieën voor de analyse van klimaatrisico's en participatieve klimaatsadaptatie ontwikkeld. Daarbovenop zorgde het project voor versterkte capaciteiten voor droogte monitoring in Latijns-Amerika.

> ***"De Vlaamse projecten hebben een blijvende impact op de manier waarop klimaatrisico's worden geïdentificeerd en aangepakt in Latijns-Amerika. Door in te zetten op de samenwerking tussen wetenschappers en lokale overheden bieden we oplossingen aan op de concrete klimaatuitdagingen"***
>
> Dr. Koen Verbist
> Programma Specialist, Unesco

Biosfeergebieden

Het ‘Man and Biosphere’ (MAB) programma van Unesco staat voor een interdisciplinaire onderzoeksagenda om natuur en economische ontwikkeling beter met elkaar te verzoenen. De biosfeergebieden van het programma zijn door Unesco opgezet als proeftuinen om die duurzame ontwikkeling in de praktijk te brengen, met aandacht voor onderzoek, educatie en de betrokkenheid van de lokale gemeenschap.

In de afgelopen jaren steunde Vlaanderen het MAB programma vooral met een aantal projecten gericht op klimaatadaptatie, water- of kustbeheer:

- Het ‘SUMAMAD’ project droeg bij aan een duurzaam beheer van droge gebieden om verwoestijning tegen te gaan met educatie en studies om zo de situatie van de lokale bevolking te verbeteren.
- Het ‘BRESEP’ project was gericht op Zuid-Amerikaanse biosfeergebieden aan de Stille Oceaan om er kennis en vaardigheden op te bouwen over thema’s zoals biodiversiteit, kustbeheer en duurzame ontwikkeling.
- Het recente ‘Be Resilient’ project in Zuidelijk Afrika wil meer informatie voor site-managers leveren om de effecten van klimaatverandering beter te monitoren en aan te pakken.

Bovenop die projectsteun vanuit het ‘Flanders Unesco Science Trustfund’, volgde er in 2020 bijkomende financiering voor een groot Unesco-project in Zuid-Afrika, in het kader van de Vlaamse samenwerking met dat land op vlak van klimaat. In vijf Zuid-Afrikaanse biosfeergebieden zal men de capaciteit voor klimaatadaptatie versterken om zo ook een duurzaam water- en ecosysteembeheer te verbeteren.

“Om de biodiversiteit te beschermen en om te gaan met klimaatverandering zullen mensen zich moeten aanpassen. Het project richt zich daarom vooral op de inwoners van Zuid-Afrikaanse biosfeergebieden. Het project van Unesco zal mee aangeven op welke wijze men zich kan aanpassen. In een latere fase zullen die goede praktijken uitgebreid worden naar alle andere regio’s.”

Nikolas Bosscher - Adjunct Diplomatiek Vertegenwoordiger in Zuid-Afrika

Vlaamse Unesco Commissie

Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur

Vlaamse UNESCO Commissie

De Vlaamse Unesco Commissie is een nationale Unesco commissie. Elke Unesco-lidstaat moet immers een commissie oprichten om de band te bevorderen tussen Unesco en de overheden, middenveld en academische en culturele kringen in een land. Gezien cultuur, onderwijs en wetenschap in België geregionaliseerd zijn, kennen we een Vlaamse en een Frans- en Duitstalige commissie. De Vlaamse Unesco Commissie is opgericht door een besluit van de Vlaamse Regering. Het is een officieel aanspreekpunt dat instaat voor advies, informatie en promotie.

De commissieleden zijn niet alleen nauw verbonden met de uitvoering, ondersteuning en begeleiding van Unesco-conventies en -programma’s in Vlaanderen, maar ze zijn vaak ook actief betrokken bij Unesco’s wereldwijde activiteiten en bijeenkomsten, zoals deze brochure laat zien: van immaterieel cultureel erfgoed en onderwijssamenwerking tot marien onderzoek.

Vlaamse
UNESCO
Commissie

Organisatie van de
Verenigde Naties
voor Onderwijs,
Wetenschap en Cultuur

Vlaanderen en Unesco tekenden in 1998 een samenwerkingsakkoord. Sindsdien is Vlaanderen een actieve partner en een betrouwbare topdonor voor Unesco. Vlaamse ministers, ambtenaren, experts en organisaties nemen deel aan de vele Unesco-vergaderingen en zijn betrokken bij talrijke netwerken en projecten. Tussen 2010 en 2020 droeg Vlaanderen voor 29 miljoen USD bij aan verschillende specifieke projecten en belangrijke wereldwijde initiatieven van Unesco op vlak van erfgoed en wetenschap – en Unesco's Intergouvernementele Oceanografische Commissie in het bijzonder.

Contact

Vlaamse Unesco Commissie
Havenlaan 88 bus 100
1000 Brussel
www.unesco.be

© Vlaamse Unesco Commissie - 2021

www.heartsnminds.be